

เอกสารรายงานการถอดบทเรียน ๒

หัวข้อ

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด

จัดทำโดย กลุ่มกาสะลอง

เอกสารรายงานนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ ๑๕ (ยธก.๑๕)
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม

บทนำ (Introduction)

การลงโทษโดยใช้ระบบเรือนจำ (Custodial Treatment) เป็นวิธีการที่นิยมใช้กันหลายประเทศทั่วโลกในปัจจุบัน เพราะถือว่าการตัดโอกาสในการกระทำผิด (Incapacitation) ทำให้ผู้กระทำผิดถูกจองจำ ขาดอิสรภาพ และไม่สามารถออกมาสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับคนในสังคมได้ กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่และภารกิจเกี่ยวกับการควบคุมและแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังและบุคคลที่อยู่ในความควบคุมหรือดูแล โดยมุ่งแก้ไขหรือฟื้นฟูให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี ไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ ได้รับการพัฒนาทักษะฝีมือในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติโดยสังคมให้การยอมรับ อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการศึกษาจำนวนมากที่พบว่า การควบคุมผู้ต้องขังไว้ในเรือนจำโดยไม่มีกระบวนการพัฒนาพฤติกรรมดี นอกจากจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่มีโอกาสที่จะกลับตัวแล้ว ยังทำให้ผู้กระทำผิดต้องมีสภาพเสื่อมโทรมลงไปกว่าเดิม เนื่องจากเมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำโดยไม่มีกิจกรรมใด ๆ หรือไม่ได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมในการพัฒนาตนเองแล้ว ก็จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต และเกิดการรวมกลุ่มเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรจึงอาจเสี่ยงต่อการกลับมากระทำผิดซ้ำในปัจจุบัน (สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ 2552, หน้า 8)

ที่ผ่านมาภาครัฐได้ดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาค้นคืนคุกและลดจำนวนผู้กระทำผิดซ้ำ แต่จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์ยังคงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี โดยข้อมูลจากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้ต้องราชทัณฑ์ในคดียาเสพติดมีจำนวนสูงสุดถึงร้อยละ 79.36 ของผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งหมด เมื่อพิจารณาสัดส่วนจำนวนผู้ต้องขังต่อประชากร 100,000 คน พบว่า ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 5 ของโลก รองมาจาก สหรัฐอเมริกา เอลซัลวาดอร์ เดียร์กเมนิสสถาน เกาะเวอร์จิน (สหรัฐอเมริกา) จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำที่มีจำนวนมาก มิได้ทำให้เกิดปัญหาความแออัดในเรือนจำเท่านั้น แต่ได้สะท้อนสภาพปัญหาโครงสร้างของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ

ตารางที่ 1 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ทั่วประเทศ

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ (%)
1.นักโทษเด็ดขาด	268,499	40,097	308,596	83.859
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	50,661	6,992	57,653	15.667
2.1 อุทธรณ์-ฎีกา	25,828	3,578	29,406	7.991
2.2 ใต้สวน-พิจารณา	7,772	1,307	9,079	2.467
2.3 สอบสวน	17,061	2,107	19,168	5.209
3.เยาวชนที่ฝากขัง	40	3	43	0.012
4.ผู้ถูกกักกัน	28	4	32	0.009
5.ผู้ต้องกักขัง	1,509	160	1,669	0.454
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	320,737	47,256	36,993	100

ที่มา: กรมราชทัณฑ์ (มกราคม 2563)

¹ ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับกลาง รุ่นที่ 15 กลุ่มกาสะลอง ปรากฏรายงานตามภาคผนวก ก.

ตารางที่ 2 สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ในคดียาเสพติด

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละ	ร้อยละ (%) เทียบผู้ต้องขังทั่วประเทศ
1. นักโทษเด็ดขาด	213,589	34,138	247,727	84.827	67.318
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	38,027	5,235	43,262	14.814	11.756
2.1 อุทธรณ์-ฎีกา	18,639	2,520	21,159	7.245	5.750
2.2 ไต่สวน-พิจารณา	4,962	939	5,901	2.021	1.604
2.3 สอบสวน	14,426	1,776	16,202	5.548	4.403
2. ยาวชนที่ฝากขัง	17	2	19	0.007	0.005
3. ผู้ถูกกักกัน	6	0	6	0.002	0.002
4. ผู้ต้องกักขัง	918	106	1,024	0.351	0.278
รวมผู้ต้องราชทัณฑ์ทั้งสิ้น	252,557	39,481	292,038	100.00	79.36

ที่มา: กรมราชทัณฑ์ (มกราคม 2563)

ที่มา: สถานการณ์และข้อเสนอแนวทางการลดความแออัดในเรือนของสำนักงานกิจการยุติธรรมเสนอต่อ
คณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2563

จากข้อมูลและสถิติที่เกี่ยวข้องในรูปภาพที่ 1 พบว่าปัจจุบันเรือนจำมีผู้ต้องขังโดยประมาณ 360,000 คน ในขณะที่เรือนจำมีพื้นที่ที่จะรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 250,000 คน และมีเจ้าหน้าที่ดูแลคิดเป็นอัตราส่วน 1 ต่อ 30 คน ในขณะที่ปริมาณผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่เรือนจำกับการปล่อยตัวแม้จะมีจำนวนน้อยลงแต่ยังมีจำนวนผู้ต้องขังสะสมโดยเฉลี่ยต่อปีอยู่ที่ 10,000 – 20,000 คน ดังปรากฏในรูปภาพที่ 2

รูปภาพ 2 สถิติผู้ต้องขังกรณีรับตัวและปล่อยตัว

สถิติผู้ต้องขังกรณี **รับตัว** **ปล่อยตัว**

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานกรมราชทัณฑ์ สถิติผู้ต้องขังกรณีรับตัว ปล่อยตัว (ตุลาคม 2562)

เมื่อพิจารณาจากเหตุที่ได้รับการปล่อยตัวส่วนใหญ่ได้แก่ ครบกำหนดลงโทษ โดยในระยะหลังเริ่มมีจำนวนผู้ที่ได้รับการปล่อยตัวด้วยเหตุอุกฤษโทษเพิ่มขึ้น

รูปภาพ 3 สถิติผู้ต้องขังกรณีปล่อยตัวด้วยเหตุต่าง ๆ

สถิติผู้ต้องขังกรณีปล่อยตัว

ปีงบ	ครบกำหนด โทษ (ทัณฑ์โทษ)	ทัณฑ์โทษ	ลดวันสั่งโทษ	ลดวันสั่งโทษ (สาธารณะ)	อภัยโทษ	ทัณฑ์โทษจริง	ทัณฑ์โทษยกกัน	ชำระสาปปรับทัณฑ์โทษจริง	จำนวนทัณฑ์โทษจำคุกและชำระสาปปรับครบถ้วน	จำนวนทัณฑ์โทษจำคุก	จำนวนทัณฑ์โทษปรับ	จำนวนทัณฑ์โทษ	อื่น ๆ	รวม
2556	43,552	7,017	19,732	365	367	5,193	65	2,754	19	1,715	15,909	0	42,683	139,371
2557	53,765	16,394	22,460	417	158	10,986	38	5,005	571	2,389	18,750	2	48,916	179,851
2558	59,936	12,284	15,964	324	36,923	8,105	29	5,220	3,295	1,514	15,282	8	46,662	205,546
2559	57,602	11,015	28,772	436	33,976	7,333	12	3,622	3,525	2,007	24,543	22	47,467	220,332
2560	74,606	2,587	4,483	159	34,511	7,598	20	3,121	1,841	2,860	29,957	20	44,277	206,040
2561	69,287	2,134	11,247	227	309	11,696	12	4,068	1,147	1,562	26,960	1,318	46,034	176,001
2562	67,063	1,746	9,673	134	48,611	13,395	21	4,991	859	1,131	26,751	1,571	45,096	221,042

6

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานกรมราชทัณฑ์ สถิติผู้ต้องขังกรณีปล่อยตัว (ตุลาคม 2562)

สำหรับจำนวนผู้พ้นโทษที่ได้รับการปล่อยตัวโดยเฉลี่ยมีจำนวนถึง 150,000 – 200,000 คนต่อปี และเมื่อพิจารณาสถิติผู้พ้นโทษที่กลับมากระทำผิดซ้ำ จะพบว่า มีอัตราเฉลี่ยในปีแรกอยู่ที่ร้อยละ 12- 13 ในปีที่สองอยู่ที่ร้อยละ 19-23

ตาราง 3 สถิติการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2562

พ.ศ.	จำนวนการปล่อยตัว (คน)	ภายใน 1 ปี (คน)	ภายใน 2 ปี (คน)	ภายใน 3 ปี (คน)
2560	135,717	17,478 (12.87%)	21,130 (22.93%)	36,938
2561	109,975	15,241 (13.85%)	21,382 (19.44%)	15,241 (19.44%)
2562	159,588	10,838* (6.79%)	10,838* (6.79%)	-

หมายเหตุ: * ยังคำนวณไม่ครบถ้วนเนื่องจากยังไม่ครบระยะเวลาติดตามพฤติกรรม

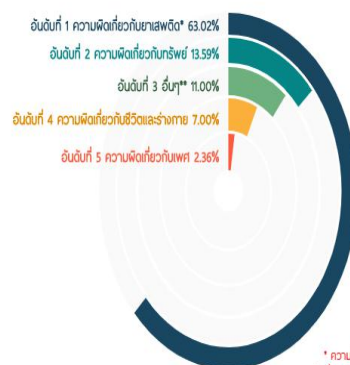
ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานกรมราชทัณฑ์ สถิติการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2562 (ตุลาคม 2562)

หากพิจารณาจากประเภทคดีที่คนกลับมากระทำผิดซ้ำสูงสุดอันดับหนึ่ง ได้แก่ คดียาเสพติดซึ่งสอดคล้องกับจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดถึงร้อยละ 80 (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานกรมราชทัณฑ์ ข้อมูล ณ วันที่ 30 ตุลาคม 2562) ตามด้วยความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากข้อมูลและสถิติดังกล่าวจะพบข้อจำกัดหลายประการที่สะท้อนข้อจำกัดในการบริหารงานราชทัณฑ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติ การดูแล หรือการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องขังที่ไม่เอื้อต่อการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการพัฒนาพฤติกรรมหรือการบำบัดฟื้นฟู ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางกายภาพของเรือนจำที่มีข้อจำกัด จำนวนเจ้าหน้าที่ดูแลผู้ต้องขัง รวมไปถึงจำนวนผู้ต้องขังจำนวนมากที่ยากต่อการที่จะจำแนก คัดแยก เพื่อนำไปสู่การบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม

รูปภาพ 4 5 อันดับประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในปี 2561

5 อันดับประเภทคดีที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในปีงบประมาณ 2561

ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563

* ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด(พ.ร.บ.ยาเสพติด พ.ร.บ.สารเสพติด พ.ร.บ.วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท)
** อื่นๆ(หลายประเภท เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.การพนัน พ.ร.บ.อาวุธปืน พ.ร.บ.หมิ่นประมาทฯ ฯลฯ)

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศ กองแผนงานกรมราชทัณฑ์ (ตุลาคม 2562)

จากสถิติการกระทำผิดซ้ำดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการปรับปรุงแก้ไข ฟื้นฟู ผู้ต้องขังให้กลับมาเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และทำให้เกิดความรู้สึกไม่มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาสถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดที่เข้าสู่ระบบเรือนจำ ยังปรากฏเป็นข่าวสารหรือการชี้แจงจากกรมราชทัณฑ์เสมอ เมื่อจะมีการปล่อยตัวผู้กระทำผิดไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขหรือเหตุใดๆ โดยเฉพาะ ประเด็นเรื่องความปลอดภัยของสังคม

จากผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวไม่ว่าจะพ้นโทษตามคำพิพากษาหรือได้รับการปล่อยก่อนที่จะได้รับโทษจำคุกเต็มตามคำพิพากษา หรือในกรณีที่ประชาชนเกิดความหวาดวิตกจากการปล่อยตัวผู้ต้องขังจำนวนมากที่ได้รับภัยโทษ ซึ่งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกรณีดังกล่าวได้สะท้อนปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย

รูปภาพ 5 ภาพข่าวที่สะท้อนความเชื่อมั่นเมื่อผู้พ้นโทษถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำ

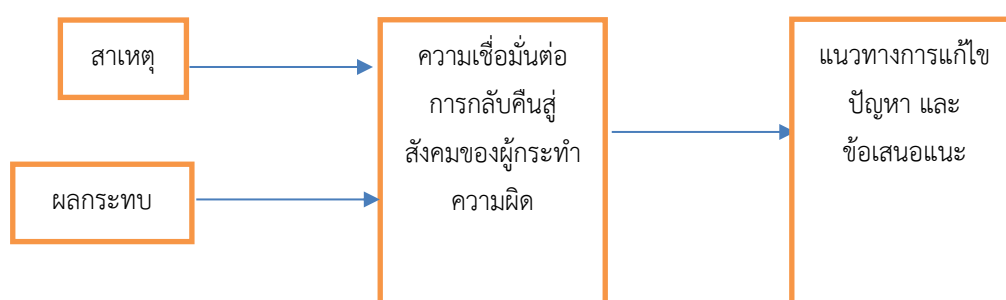

เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและกำหนดเป็นเป้าหมายในยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหามีผลกระทบต่อความมั่นคง โดยเชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานในแผนงานต่าง ๆ ได้แก่ แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562-2565) รวมทั้ง นโยบายของกระทรวงยุติธรรมตามแผนปฏิบัติการ 4 ปี (2563-2566) ต่างมุ่งเน้นการพัฒนากระบวนการจำแนกผู้กระทำความผิดในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติในด้านการพัฒนาพฤตินิสัยให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด เพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำ

จากปัญหาความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้น ทำให้กลุ่มผู้ศึกษามุ่งที่จะนำมาเป็นประเด็นในการถอดบทเรียน เพื่อทราบถึง สาเหตุที่แท้จริงของ

ปัญหา ตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมไปถึงวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ อันจะยังผลต่อการรับรู้ และยกระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในเรือนจำตามลำดับต่อไป โดยการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการ ศึกษาเชิงคุณภาพ (qualitative method) ด้วยการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกฎหมายระเบียบต่าง ๆ (official record) ตามกรอบการถอดบทเรียน (lesson learned) และหลักคิดการจัดการที่มุ่งที่ตัวปัญหาเป็นสำคัญ (Problem Oriented Approach) เพื่อสืบค้นและวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ผลกระทบ ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหา และดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับหลักการแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม เพื่อนำไปสู่การลดอคติของคนในสังคม มิให้สังคมกลายเป็น “คุกชั้นที่สองของผู้พ้นโทษ” ต่อไปในอนาคต

กรอบแนวคิดในการศึกษา

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กฎหมาย กฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

1.1 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๑ มาตรา ๔๐ และมาตรา ๔๑

กำหนดให้มีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังออกเป็นประเภทโดยพิจารณาจาก เพศของผู้ต้องขัง สถานะของผู้ต้องขัง ความประสงค์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ความมั่นคงของเรือนจำ ลักษณะเฉพาะทางของเรือนจำ เพื่อประโยชน์ในการอบรม พัฒนาพฤตินิสัย และควบคุมผู้ต้องขัง อีกทั้งเพื่อประโยชน์ในการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาแล้ว และความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว โดยให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจย้ายผู้ต้องขังตามระบบการจำแนกและการแยกคุมขังดังกล่าวด้วย ซึ่งระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังเกี่ยวกับพฤติการณ์การกระทำความผิด ลักษณะความผิดและความรุนแรงของคดีตามที่กล่าวมา อย่างน้อยต้องกำหนดถึงเรื่องการกระทำความผิด โดยบันทึกละเอียดโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือความเป็นอาชญากรโดยสันดานด้วย และเพื่อประโยชน์ในการบริหารจัดการผู้ต้องขังภายในเรือนจำ ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจัดชั้น การจัดกลุ่มผู้ต้องขัง และการแยกคุมขัง โดยต้องคำนึงถึงประเภทหรือชั้นของเรือนจำที่ได้จำแนกไว้ และความเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละประเภท แต่ละชั้น การควบคุม แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ตลอดจนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวอีกด้วย และมาตรา ๕๒ ได้กำหนดให้ นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดุสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำการทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษอาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ การได้รับความสะดวกในเรือนจำตาม

ระเบียบกรมราชทัณฑ์ การได้รับพิจารณาเลื่อนชั้น การได้รับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งหน้าที่ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานเรือนจำ การลดวันต้องโทษจำคุก การลดวันต้องโทษจำคุกลงอีกไม่เกินจำนวนวันที่ทำงานสาธารณะหรือทำงานอื่นใดเพื่อประโยชน์ของทางราชการนอกเรือนจำ การพักการลงโทษ การฝึกวิชาชีพในสถานประกอบการนอกเรือนจำ การรับการศึกษาอบรมนอกเรือนจำ โดยให้นำพฤติการณ์การกระทำความผิด ลักษณะความผิดความรุนแรงของคดี และการกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้วมาประกอบการพิจารณาให้ประโยชน์ในแต่ละกรณีด้วย นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายการยกระดับการปฏิบัติงานการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังให้มีประสิทธิภาพจึงได้กำหนดให้มีแนวทางการจัดทำ “แผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (Sentence Plan)” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินพฤติกรรมและประเมินความต้องการอันนำไปสู่การแก้ไขวิเคราะหถึงสาเหตุของการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง ปัจจัยแวดล้อม และสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปจัดทำเป็นแผนการบริหารโทษเป็นระยะ เพื่อใช้ในการพิจารณาการเลื่อน-ลดชั้น การลดวันต้องโทษ การพักการลงโทษและประโยชน์อื่น และแนวทางให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในเรือนจำ/ทัณฑสถานมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังสามารถนำไปสู่การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม เพื่อให้มีการดำเนินการได้อย่างเป็นมาตรฐานเดียวกัน

1.2 แนวคิดของกฎหมาย Ban the Box Laws โดยองค์กรที่ดูแลเกี่ยวกับการคุ้มครองการจ้างงานในประเทศสหรัฐอเมริกา(National Employment Law Protection) ได้เสนอบทความเกี่ยวกับการออกกฎหมายชื่อว่า Ban the Box Laws ขึ้น โดยตั้งอยู่บนหลักความเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ กล่าวคือ ขั้นตอนของการสมัครงานหรือการที่คน ๆ หนึ่งจะได้งานทำย่อมผ่านการคัดกรองคุณสมบัติผ่านใบสมัครงาน และคำถามหนึ่งที่พบเจอในใบสมัครคือ “เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกในคดีอาญาหรือไม่” โดยการตอบคำถามดังกล่าวจะมีแค่คำว่า “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” โดยมีได้มีการเปิดโอกาสให้มีการอธิบายว่า เหตุใดจึงมีการกระทำความผิด เป็นการกระทำความผิดอะไร หรือถูกจำคุกนานแค่ไหนและได้รับการบำบัดฟื้นฟูมาแล้วหรือไม่อย่างไร เนื่องจากทางเลือกในการตอบคำถามมีแค่ “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” คำถามนี้ เป็นคำถามหนึ่งที่ตัดผู้สมัครออกจากกระบวนการที่จะได้รับการพิจารณาให้ทำงาน เพราะถูกตีตราว่าเป็นผู้มีประวัติอาชญากรรม โดยมีได้มีการชี้แจง อธิบาย หรือแม้กระทั่งโต้แย้งด้วยความรู้ ความสามารถที่เหมาะสมกับงานนั้น ปัญหานี้เป็นเรื่องที่ส่งผลต่ออัตราผู้พ้นโทษในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ไม่ได้รับการว่าจ้างให้ทำงาน ซึ่งจากผลสำรวจได้พิสูจน์แล้วว่า ผู้พ้นโทษที่ออกมาแล้วไม่ได้งานทำส่งผลต่ออัตราการกระทำผิดซ้ำที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น นอกจากนี้ ข้อคำถามดังกล่าวยังได้สะท้อนถึงการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งถือเป็นหลักการสำคัญตามหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้ออกกฎหมาย “Ban the Box Law” เพื่อห้ามมิให้นายจ้างถามผู้สมัครงานเกี่ยวกับประวัติการกระทำความผิดในคดีอาญาในขั้นตอนแรกของการสมัครงานในหลายรัฐ ได้พัฒนาไปถึงขั้น กำหนดให้นายจ้างต้องรองจนกระทั่งผู้สมัครงานได้ทำการสัมภาษณ์หรือได้รับข้อเสนอให้จ้างงานแล้ว จึงจะสามารถถามคำถามเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมได้ อย่างไรก็ดี กฎหมาย Ban the Box มีข้อยกเว้นที่จะไม่ใช้กับการจ้างงานที่เกี่ยวกับความมั่นคง งานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน หรือผู้ที่มีความอ่อนไหวเป็นพิเศษ รวมไปถึงผู้สูงอายุ ปัจจุบันมี 35 รัฐที่ได้นำแนวคิดของกฎหมาย Ban the Box มาบังคับใช้เพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้พบผู้ประกอบการและนำเสนอความรู้ ความสามารถก่อนที่จะได้รับทราบว่ามีประวัติอาชญากรรมหรือไม่

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1) นายยศพนธ์ สุธรรม (2561) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา พบว่า (1) สภาพปัจจุบันและปัญหาของการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม คือ สังคมมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว การประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพไม่มีงานรองรับให้ผู้ต้องขังหลังการปล่อยตัว รวมถึงสื่อได้เสนอข่าวสาร

เชิงลบของผู้ต้องขังที่พ้นโทษ (2) รูปแบบที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมนั้น จะต้องมีการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว เช่น การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน การรับรองความประพฤติให้กับผู้ต้องขัง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขังระหว่างและหลังพ้นโทษ และการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2) นฤมนต์ เผ่าเพ็ง (2558) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยา พบว่าเรือนจำพิเศษพัทยามีปัญหาด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ปัญหานโยบายเรือนจำ ปัญหางบประมาณข้อจำกัดในเรื่องขนาดของเรือนจำ ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ อัตรากำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ เจ้าหน้าที่ขาดทักษะ ความรู้ ปัญหาด้านผู้ต้องขัง ได้แก่ ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำ การแยกประเภทผู้ต้องขัง ปัญหาด้านสถานที่ ได้แก่ ขนาดพื้นที่เรือนจำไม่มีความเหมาะสม วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ปัญหาด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรโปรแกรมไม่มีความสอดคล้องกับตลาดแรงงานภายนอก วิทยากรฝึกอบรม ระยะเวลาในการอบรม ส่วนผลการศึกษา แนวทางพัฒนาการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยา พบว่า ด้านการบริหารจัดการเรือนจำ ควรกำหนดนโยบายที่เน้นการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังด้วยโปรแกรมที่ชัดเจน ควรเสนอนโยบายร่วมกับภาคเอกชนในตามหน่วยงานอุตสาหกรรมในเขตอุตสาหกรรมใกล้เคียงเพื่อพัฒนาวิชาชีพ ขอรับการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเรือนจำควรจัดอบรมส่งเสริมความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ การขออัตรากำลังเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เพิ่มเติม ด้านผู้ต้องขังจัดฝึกอบรมผู้ต้องขังโดยมีการคัดกรองแยกประเภทให้เหมาะสมกับหลักสูตร การให้สิทธิประโยชน์เพื่อให้เป็นแรงจูงใจ ด้านสถานที่ ควรจัดสถานที่เฉพาะในการจัดฝึกอบรม มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยเพียงพอ ด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง การจัดหลักสูตรควรสอดคล้องกับสาเหตุการกระทำผิดของผู้ต้องขัง ระยะเวลาในการอบรมควรเหมาะสม การเชิญวิทยากรหน่วยงานภายนอกที่มีความรู้ความสามารถ การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) กับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหลักสูตรด้านวิชาชีพให้ต่อเนื่อง

2.3) สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และกิริยา กุลกลการ (2562) ได้นำเสนอบทความ “ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ” โดยในปี 2561 ประเทศไทยมีผู้ต้องราชทัณฑ์จำนวน 3 แสนคน โดยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เรือนจำที่มีอยู่ 145 แห่งทั่วประเทศ มีสภาพแออัดและเป็นภาระงบประมาณแผ่นดินมากขึ้น โดยงบประมาณค่าใช้จ่ายสำหรับนักโทษเฉลี่ย 21,000 บาท/คน/ปี และงบประมาณสำหรับกรมราชทัณฑ์สูงถึง 12,141 ล้านบาท/ปี ทั้งนี้ร้อยละ 76 ของผู้ต้องราชทัณฑ์เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การจะคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืนผู้พ้นโทษสมควรจะได้รับโอกาสให้สามารถประกอบอาชีพมีรายได้พึ่งพิงตัวเองได้อย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในแง่เศรษฐกิจตลาดแรงงานไทยมีความขาดแคลนแรงงานเป็นอย่างมากจนต้องใช้แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน ผู้พ้นโทษจึงเป็นทรัพยากรภายในประเทศที่มีคุณค่าที่จะช่วยสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศได้ การที่จำนวนผู้ต้องราชทัณฑ์เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการที่ไม่สามารถหางานทำได้ สำหรับอัตราการกระทำผิดซ้ำและถูกส่งกลับไปยังเรือนจำอีกภายใน 1, 2 และ 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 15, 25 และ 33 ของผู้พ้นโทษทั้งหมดโดยเฉลี่ยในช่วงปี 2556-2560 ตามลำดับ สาเหตุสำคัญนอกจากสังคมมีอคติไม่ยอมรับผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกแล้ว กฎหมายบางฉบับก็ยังมีลักษณะกีดกันผู้พ้นโทษให้ไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้อีกด้วย ทั้งนี้ในแต่ละปีจะมีผู้พ้นโทษประมาณ 140,000 คนที่ต้องการหางานทำ กฎหมายที่มีการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการทำงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุก อาทิ พระราชบัญญัติหนายความ พ.ศ.2528 พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 พ.ร.บ.วิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525 พ.ร.บ.ตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และ พ.ร.บ.อื่นๆ อีกจำนวน 25 ฉบับ โดยขอให้ความสำคัญกับอาชีพอิสระ ได้แก่ งานรักษาความปลอดภัย (รปภ.) และงานวาดแผนไทย ซึ่งมีความขาดแคลนแรงงานและใช้แรงงานพื้นฐานการศึกษาน้อยซึ่งเหมาะกับผู้พ้นโทษส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน รปภ.ซึ่งเคยมีนายจ้างบอ

กว่าขาดแคลนเป็นจำนวนหลายหมื่นคน แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพผู้พ้นโทษอยู่ จึงสมควรต้องมีการแก้ไขกฎหมาย

2.4) นายปวิศร เลิศธรรมเทวี (2563) ได้ศึกษากฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมของผู้กระทำความผิด พบว่าปัญหาสำคัญของการที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติในสังคม รวมทั้งไม่สามารถประกอบอาชีพบางประเภทได้ต้องพิจารณาหลายประการ กล่าวคือ **ประการแรก** ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติหลักการเกี่ยวกับประวัติผู้กระทำความผิด (Criminal Records) ย่อมส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมและเจ้าพนักงานภาครัฐ ว่าสามารถเปิดเผยข้อมูลประวัติอาชญากรรมของบุคคลได้มากน้อยเพียงใด หรือการลบหรือถอนข้อมูลออกจากทะเบียนประวัติซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตและการกลับไปใช้ชีวิตของผู้เคยกระทำความผิดอย่างมีนัยสำคัญ **ประการที่สอง** ไม่มีกฎหมายที่ส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดได้กลับไปใช้ชีวิตอย่างจริงจัง ซึ่งประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เท่านั้นที่ให้โอกาสเด็กและเยาวชนในกระทำความผิด หรือพระราชบัญญัติล้างมลทิน พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการลบล้างความผิดโดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย นอกจากนั้นต้องถือว่าไม่มีกฎหมายใดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง

2.5) อีราสิทธิ สุขสมจิตวิชัย (2557) มาตรการทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง พบว่า ประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยตรงในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ ได้กำหนดรายละเอียดไว้ในกฎกระทรวงฯ เกี่ยวกับการแยกผู้ต้องขังออกเป็นประเภท โดยคำนึงอายุ ประเภทความผิด และระดับความเป็นอาชญากร แต่ไม่ได้มีหารบัญญัติมาตรการทางกฎหมายใด ๆ ที่กำหนดวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไว้ อีกทั้งตามหลักการในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้น ต้องจำแนกโดยคำนึงการบริหารควบคุมของผู้ต้องขังและการจำแนกเพื่อการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังซึ่งประเทศไทยยังไม่สามารถปฏิบัติได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดไว้ว่า การจำแนกนั้นต้องจำแนกตามเพศชายหญิง โดยแยกเรือนจำหรือแยกแดน อายุ ประวัติการกระทำความผิด เหตุผลในการต้องโทษ และความจำเป็นในการปรับปรุงแก้ไข ผู้ต้องขังระหว่างคดีต้องแยกจากนักโทษเด็ดขาด นักโทษคดีแพ่ง ต้องแยกจากนักโทษคดีอาญา ทำให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ที่รับหน้าที่ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังไม่สามารถจำแนกลักษณะผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคลซึ่งอาจส่งผลการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้

2.6) คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. (2562) ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการประวัติอาชญากรรม จึงได้มอบหมายให้คณะอนุกรรมการพัฒนากฎหมายและการบังคับใช้ ทำการศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเป็นร่างพระราชบัญญัติประวัติอาชญากรรม พ.ศ. เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางในการจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรม โดยร่างพระราชบัญญัติ ได้กำหนดฐานความผิดที่ต้องมีการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมตลอดเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากผู้กระทำความผิดที่เป็นภัยต่อสังคม สำหรับการไม่เปิดเผยประวัติอาชญากรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้พ้นโทษ เช่น เจ้าของประวัติซึ่งได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายว่าด้วยการล้างมลทิน เมื่อผู้พ้นโทษนั้นได้พ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่พ้นโทษตามคำพิพากษา รวมถึงผู้กระทำความผิดโดยประมาท ความผิดลหุโทษ ความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.7) สำนักงานกิจการยุติธรรม (2562) ได้นำเสนอรายงานผลการดำเนินงานเรื่อง **สถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม** ซึ่งระบุองค์ประกอบความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม ประกอบไปด้วย 8 ข้อ ได้แก่ 1) ความสามารถหรือสมรรถนะในการปฏิบัติงาน 2) ความซื่อสัตย์หรือซื่อตรงในการปฏิบัติงาน ด้วยความยุติธรรม 3) ความไว้วางใจได้หรือพึ่งพาอาศัยได้ 4) เปิดเผย ตรงไปตรงมา 5) ความเห็นใจและการเอาใจใส่ 6) การใช้อำนาจ 7) ความคุ้มค่าจากการเสียเวลาและ

ค่าใช้จ่าย และ 8) ความพึงพอใจ สำหรับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อคุณภาพการให้บริการเกี่ยวกับการกลับคืนสังคมของผู้พ้นโทษเป็นประเด็นปัญหาเรื่อง การยกระดับคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานรัฐต่อการกระทำ ความผิดซ้ำซึ่งเกิดจากปัญหาการขาดโอกาสในสังคม การบำบัดฟื้นฟูไม่ตรงตามพฤติกรรม ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ ประวัติการศึกษาของผู้กระทำความผิดรายบุคคล รวมไปถึงการขาดกลไกเฉพาะเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจกับประชาชนในประเด็นที่สังคมให้ความสนใจเมื่อมีการปล่อยตัวผู้พ้นโทษออกจากเรือนจำ รวมไปถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการบริหารงานราชทัณฑ์

3. ความเชื่อมโยงกับแผน ยุทธศาสตร์ และนโยบายต่าง ๆ

3.1) แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของ หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง การสร้างโอกาส และการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อสร้างความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคม ชุมชนและคนในทุกภาคส่วนให้ มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคงและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และยุทธศาสตร์ ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ ในเรื่องการบริหารราชการหรือ การพัฒนากระบวนการภาครัฐในภาพรวม ทั้งเรื่องของกระบวนการและกฎหมาย จนถึงเรื่องของกระบวนการ ยุติธรรม เน้นการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลประโยชน์ส่วนรวม ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ อย่างสะดวก รวดเร็ว โปร่งใส กระบวนการยุติธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์ ต่อส่วนรวมของประเทศ และความเสมอ ภาคในกระบวนการยุติธรรม

3.2) แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรม ผ่านการพัฒนากลไกการบังคับตามกฎหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค ลดอุปสรรคในการคืนคนดีสู่ สังคมของผู้พ้นโทษ

3.3) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เป็นแผนภาพรวมใน การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในภาพรวม โดยยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลด ความเหลื่อมล้ำ โดยเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเปราะบางในสังคม

3.4) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งมี ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อลด การกระทำความผิดซ้ำ และผู้พ้นโทษมีวิถีที่ดีขึ้น ซึ่งมีแนวทางพัฒนาที่สำคัญ 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางที่ 1 การพัฒนาระบบการจำแนก การควบคุมตัว และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในแต่ละประเภทให้เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานสากล แนวทางที่ 2 การพัฒนามาตรการแทนการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดอาญา (Non-Custodial Measures) เช่น การพัฒนาการปล่อยตัวชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา การพัฒนา กฎหมายหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ศาลสามารถนำมาตราการลงโทษอย่างอื่นมาใช้ เป็นต้น แนวทางที่ 3 การสร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและจัดทำระบบติดตามสำหรับผู้พ้นโทษ และเด็กและเยาวชนที่ กำลังจะครบระยะเวลาการฝึกอบรม

3.5) นโยบายกระทรวงยุติธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบพินิจนิสัยผ่าน การพัฒนาระบบการจำแนกผู้กระทำความผิดในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาพินิจนิสัย ให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน และมีกระบวนการส่งต่อผู้ที่ผ่านการฝึกอาชีพภายหลังพ้นโทษ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติในสังคม ผ่านแผนปฏิบัติการราชการกระทรวงยุติธรรม 4 ปี (2563-2566)

รูปภาพ 6 ภาพความเชื่อมโยงระหว่างแผน นโยบาย และยุทธศาสตร์ต่าง ๆ
กับการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ

สาเหตุและผลกระทบ (Causes and Consequences)

จากสถานการณ์ปัจจุบันมีผู้ต้องขังที่พ้นโทษและกลับไปกระทำความผิดซ้ำเป็นจำนวนมากที่ผ่านมาแม้หน่วยงานภาครัฐหลายแห่งจะดำเนินนโยบายคืนคนดีสู่สังคมเพื่อให้โอกาสผู้พ้นโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติ แต่หลายครั้งนโยบายดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนเป็นวลี การคืนคนเดิมสู่สังคม เนื่องจากยังคงพบปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษจำนวนมากที่กลับมากระทำความผิด นอกจากนี้กระบวนการทางอาญาของไทยเป็นการบังคับโทษ ซึ่งมีโทษจำคุกมากเกินไป ส่งผลให้มีผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ทำให้ผลของการปรับพฤติกรรมของผู้ต้องขังไม่ค่อยได้ผล เมื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้เยียวยาไม่ได้ผล ทำให้สภาพภายในเรือนจำมีลักษณะเป็นเหมือนเรือนเพาะชำอาชญากร สาเหตุ และผลกระทบของการกลับคืนสู่สังคมของผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะผู้พ้นโทษในคดียาเสพติดซึ่งเป็นผู้กระทำผิดหลักในเรือนจำที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนฯ ตามที่ทางกลุ่มได้มุ่งศึกษาและถอดบทเรียนเพื่อแสวงหา แนวทางการแก้ไขนั้น ในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุและผลกระทบทางกลุ่มได้พิจารณาตามตัวแบบการวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของปัญหาตามแนวทางผัดต้นไม้ (Problem Tree Analysis) อันเป็นการสืบค้นถึงสาเหตุที่แท้จริงหรือรากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้น (root-causes) ตลอดจนผลกระทบที่เป็นผลมาจากสภาพปัญหา โดยผลการวิเคราะห์ของทางกลุ่มผู้ศึกษาสามารถนำเสนอความได้ดังนี้

สาเหตุ (Causes): การพิจารณาถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ทางกลุ่มผู้ศึกษาวิเคราะห์ความแล้วเห็นว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ กล่าวคือ

1) สาเหตุจากข้อจำกัดของเรือนจำและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย

ปัญหาของการที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นปกติ ปัญหาสำคัญอาจเกิดขึ้นจากข้อจำกัดของเรือนจำและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นได้ดังนี้

(1) ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำไม่เหมาะสม : ข้อมูลจากเว็บไซต์กรมราชทัณฑ์พบว่า จำนวนผู้ต้องขัง ณ วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2563 ทั้งหมด มีจำนวน 376,120 ราย โดยผู้ต้องขังจำนวนมาก

สุดยังเป็นผู้ต้องขังในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งมีอยู่ถึง 296,909 คน คิดเป็น ร้อยละ 78.94 หากจะเปรียบเทียบจำนวนผู้ต้องขังกับพื้นที่ในเรือนจำเพื่อสะท้อนข้อจำกัดทางกายภาพ จะพบว่าพื้นที่ในเรือนจำปัจจุบัน สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียง 250,000 คน ในขณะที่มีผู้ต้องขังกว่า 360,000 คน เฉลี่ยผู้ต้องขังแต่ละคนจะมีพื้นที่นอน 0.85 ตารางเมตร ปัญหา ความแออัดในเรือนจำได้สะท้อนข้อจำกัดทางกายภาพของเรือนจำที่ไม่เหมาะสมกับการดูแลผู้ต้องขัง และส่งผลกระทบต่อระบบการบริหารจัดการเรือนจำทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบจำแนกและบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละประเภทที่ไม่สามารถดำเนินการให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำในจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติด ดังนั้น เมื่อพื้นที่กลายเป็นข้อจำกัดไม่สามารถรองรับผู้ต้องขังได้เพียงพอ การจำแนกผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดเพื่อให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสมจึงไม่สามารถกระทำได้ กระบวนการจำแนกและการบำบัดฟื้นฟูจึงเป็นลักษณะการดำเนินการแบบเหมารวม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตามสาเหตุที่แท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษา การปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยา (นฤมนต์ เผ่าเพ็ง ,2558) พบว่า เรือนจำที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ จะนำมาซึ่งปัญหาในการบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานที่ไม่เพียงพอ ขาดทักษะ ความรู้ ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ กระทำผิดซ้ำ การแยกประเภทผู้ต้องขัง ปัญหาด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง

(2) ระบบการจำแนกของผู้กระทำความผิดที่เข้าสู่เรือนจำ : วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษในปัจจุบันมิได้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน หากแต่เปลี่ยนเป็นการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมและเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคมได้ในอนาคต การที่จะแก้ไขฟื้นฟูหรือปรับปรุงพฤติกรรมของบุคคลดังกล่าวได้จะต้องมีการกำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติและกำหนดแผนการควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับปัญหาและความเหมาะสมเป็นรายบุคคล กระบวนการที่จะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถปฏิบัติกับผู้ต้องขังได้อย่างเหมาะสมเป็นรายบุคคลนั้น คือ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นกระบวนการในการกลั่นกรองผู้ต้องขังทำให้ทราบถึงสภาพปัญหา ประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ และข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง เพื่อใช้ในการวิเคราะห์กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติและแผนการควบคุมและการแก้ไขฟื้นฟูตามที่กล่าวมา อย่างไรก็ตามจะพบว่า การคัดแยกหรือระบบจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศไทยยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษา เรื่อง มาตรการทางกฎหมายในการจำแนกผู้ต้องขัง ที่พบว่า ประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจำแนกผู้ต้องขังโดยตรงในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ ได้กำหนดรายละเอียดไว้ในกฎกระทรวงฯ เกี่ยวกับการแยกผู้ต้องขังออกเป็นประเภท โดยคำนึงอายุ ประเภทความผิด และระดับความเป็นอาชญากร แต่ไม่ได้มีการบัญญัติมาตรการทางกฎหมายใด ๆ ที่กำหนดวัตถุประสงค์ หลักเกณฑ์ ขั้นตอน และวิธีการจำแนกผู้ต้องขังไว้ อีกทั้งตามหลักการในการจำแนกผู้ต้องขังนั้นต้องจำแนกโดยคำนึงการบริหารควบคุมของผู้ต้องขังและการจำแนกเพื่อการฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขังซึ่งประเทศไทยยังไม่สามารถปฏิบัติได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ

(3) กระบวนการบำบัดฟื้นฟูไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังในแต่ละประเภท : จากปัญหาผู้ต้องขังจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถจะจำแนกแยกประเภทของผู้ต้องขังออกมาได้อย่างชัดเจน ประกอบกับพื้นที่ที่มีจำกัด ผู้ต้องขังต้องอาศัยอยู่ในบริเวณหรือพื้นที่เดียวกันก็ทำให้การปรับหรือแก้ไขพฤติกรรมไม่อาจทำได้ในสภาวะที่อัตรากำลังและงบประมาณมีจำกัด อีกทั้งการอยู่กันอย่างแออัดในเรือนจำทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้การเป็นอาชญากรรม ซึ่งก่อให้เกิดโอกาสที่ผู้พ้นโทษอาจกลับมากระทำความผิดซ้ำในความผิดที่รุนแรงกว่าเดิมได้ ประกอบกับ การฝึกอบรมวิชาชีพในเรือนจำซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการบำบัดฟื้นฟูไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพหลังพ้นโทษได้เท่าที่ควร หรือไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยาที่สะท้อน

ว่า ปัญหาด้านหลักสูตรโปรแกรมแก้ไขพันธุต้องชั่ง ได้แก่ เนื้อหาหลักสูตรโปรแกรมไม่มีความสอดคล้องกับตลาดแรงงานภายนอก วิทยาการฝึกอบรม ระยะเวลาในการอบรม

2) สาเหตุจากตัวผู้กระทำความผิดเอง

ปัญหาอุปนิสัยหรือสันดานของผู้พันโทที่มีแต่กำเนิดเอง ก็เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผล นอกจากนี้ผู้กระทำความผิดบางคนมีความบกพร่องทางจิตใจหรือมีลักษณะนิสัยที่เป็นอาชญากร จะมีพฤติกรรมที่ปกปิดพฤติกรรมผิดปกติของตนเองโดยจะปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย แต่พร้อมที่จะกระทำความผิดซ้ำ ขึ้นอีกเมื่อมีโอกาส หรือภูมิหลังพื้นฐานของผู้กระทำความผิด เช่น พื้นฐานครอบครัวที่มาจากครอบครัวแตกแยก ลักษณะส่วนบุคคลอายุ อาชีพ และการศึกษา ล้วนแล้วแต่ส่งผลต่อนิสัยและบุคลิกลักษณะของผู้กระทำความผิด นอกจากนี้ปัญหาการเปลี่ยนแปลงในทางลักษณะประชากรของผู้ต้องขังอาจส่งผลให้จากเดิมเป็นผู้ต้องขังที่ไม่ได้กระทำความผิดโดยสันดาน หรือผิดติดนิสัยหรือเป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดในคดีจำนำย แต่ปัจจุบันอาจกลายเป็นผู้ต้องขังที่มีลักษณะเป็นผู้มีอำนาจ มีเงินสร้างอิทธิพลและเป็นผู้ต้องขังที่กระทำความผิดติดนิสัยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสาเหตุของการที่ผู้พันโทไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตปกติในสังคมได้ สอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยทางชีววิทยาของอาชญากร (Biological Approach) ของลอมโบรโซ นายแพทย์ชาวอิตาลี ที่เชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะทางสรีระและจิตใจ อาชญากรโดยกำหนดไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากลักษณะความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจแล้ว สภาพแวดล้อมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมก็มีอิทธิพลต่อการทำให้เกิดอาชญากรด้วยเช่นกัน

3) สาเหตุจากสภาพปัญหาด้านกฎหมาย

(1) การมีกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจหรือการขอใบอนุญาตประกอบอาชีพว่าต้องเป็นผู้ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก

(2) การไม่มีกฎหมายที่ให้โอกาสผู้พันโทได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติอย่างแท้จริง ส่งผลให้เมื่อผู้พันโทได้ออกจากเรือนจำและไปสมัครงานหรือประกอบธุรกิจและมีการขอตรวจสอบประวัติไปยังสำนักงานตำรวจแห่งชาติจะพบว่าเป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อนและไม่ได้รับโอกาสจากผู้ประกอบการหรือแม้กระทั่งหน่วยงานภาครัฐในการรับเข้าทำงาน นอกจากนี้ ยังไม่มีกฎหมายที่จะส่งเสริมหรือให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้มีงานทำ

โดยสภาพปัญหาของการที่มีกฎหมายกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจรวมถึงไม่มีกฎหมายให้โอกาสผู้พันโทได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข นับเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องพิจารณาว่า การบัญญัติคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมีความสอดคล้องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ที่กำหนดให้บุคคลมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพการจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองความจำเป็นในการประกอบอาชีพบางประเภทหรือไม่ นอกจากนี้ ปัญหาด้านกฎหมายดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับข้อเสนอ “ผู้พันโทไร้สิทธิประกอบอาชีพ” (สรารุส ไพฑูรย์พงษ์ และ กิริยา กุลกลการ, 2562) และผลศึกษากฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมของผู้กระทำความผิด (ปวีศ เลิศธรรมทวี, 2563) ที่เห็นว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติหลักการเกี่ยวกับประวัติผู้กระทำความผิด (Criminal Records) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตและการกลับไปใช้ชีวิตของผู้เคยกระทำความผิดอย่างมีนัยสำคัญ โดยปัจจุบันมีกฎหมายกว่า 125 ฉบับซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพของผู้พันโท ทั้งนี้ในแต่ละปีจะมีผู้พันโทประมาณ 140,000 คนที่ต้องการหางานทำ กฎหมายที่มีการกำหนดลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือการงานของผู้เคยต้องคำพิพากษาจำคุกจึงควรมีการพิจารณาทบทวน โดยเฉพาะอาชีพอิสระบางประการที่เป็นอาชีพที่มีการฝึกอบรมในเรือนจำเช่น งานวาดแผนไทย ซึ่งมีความขาดแคลนแรงงานและใช้แรงงานพื้นฐานการศึกษาน้อยซึ่งเหมาะกับผู้พันโทส่วนใหญ่ จึงสมควรที่จะได้มีการทบทวน นอกจากนี้

ประเทศไทยมีเพียงพระราชบัญญัติการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เท่านั้นที่ให้โอกาสเด็กและเยาวชนในกระทำความผิด หรือพระราชบัญญัติล้างมลทิน พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นการลบล้างความผิดโดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย นอกจากนั้น ต้องถือว่าไม่มีกฎหมายใดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง

4) สาเหตุจากสังคม

(1) สังคมมีทัศนคติในด้านลบต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ในสภาพปัจจุบันสังคมยังกังวลใจในเรื่องการก่ออาชญากรรมซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ยิ่งหาตระแวงกลัวว่า เพิ่งพ้นโทษออกมาจะก่อเหตุกระทำผิดอีกหรือไม่ การยอมรับของสังคมยังมีน้อย วันหนึ่งที่ผู้ต้องขังพ้นโทษออกไป ไม่สามารถออกไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมภายนอก เนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม จะกีดกันทางสังคม อัตโนมิติ ไม่กล้ารับเข้าทำงานเพราะเกรงว่าจะมากระทำผิดในที่ทำงานหรือในสถานประกอบการ กลัวว่าผู้พ้นโทษจะกระทำความผิดแบบเดิมอีก จึงไม่กล้าที่จะให้โอกาส

(2) สังคมและชุมชนไม่ตระหนักในการเข้ามามีส่วนร่วมในการคืนคนคนดีสู่สังคม ในการร่วมดูแลผู้ต้องพ้นโทษหลังจากออกจากเรือนจำ รวมถึงครอบครัวของผู้ต้องขัง ซึ่งมองว่าเป็นภาระของสังคม ไม่ใช่หน้าที่ของตนเองในการช่วยเหลือ แนะนำ ในการปฏิบัติตนเองหลังพ้นโทษ

(3) การขาดการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีประสิทธิภาพ ในการปล่อยตัวผู้ต้องขังออกจากเรือนจำ ไม่ได้มีการส่งต่อข้อมูลของผู้ต้องพ้นโทษไปยังแกนนำในชุมชน และขาดการประสานงานที่ดี ยังไม่มีหน่วยงานที่มารับต่อจากเรือนจำที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้ต้องพ้นโทษไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ เนื่องจากสังคม ชุมชนไม่ไว้วางใจ สิ่งแวดล้อมภายนอกไม่พร้อมในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ การสนับสนุนครอบครัวผู้ต้องขังไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง การขาดความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารในพื้นที่กับเครือข่ายพันธมิตรต่างๆ ผู้นำชุมชน ขาดความพร้อมองค์ความรู้ และมีทัศนคติติดลบกับผู้พ้นโทษ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีปริมาณงานในความรับผิดชอบจำนวนมาก และไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงานด้านการติดตามช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก

(4) สื่อเผยแพร่ข้อมูลของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยในด้านลบ ในปัจจุบันสื่อทั่วไป และสื่อสังคมออนไลน์จะมีการปล่อยภาพเชิงลบโจมตี ผู้ต้องพ้นโทษ ทำให้พวกเขาออกมาใช้ชีวิตในสังคมได้ยากลำบาก

(5) ไม่มีงานรองรับหลังจากผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ เนื่องมาจากผู้ประกอบการจะมีทัศนคติ หรือภาพจำที่ไม่ดีต่อตัวผู้ต้องขัง เกิดความหวาดระแวง เนื่องจากผู้ประกอบการหลายแห่งได้รับข่าวสารในทางที่ไม่ดีของผู้ต้องขัง เกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำ

ผลกระทบ (Consequences): จากสาเหตุต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับไปใช้ชีวิตของผู้พ้นโทษในคดีอาชญากรรม ไม่ว่าจะเกิดจากข้อจำกัดของพื้นที่ในเรือนจำ กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยที่ไม่สอดคล้องกับตัวบุคคล ลักษณะนิสัยของผู้กระทำความผิดเอง ปัญหาด้านกฎหมาย หรือปัญหาจากสังคมที่ไม่ยอมรับผู้พ้นโทษ นำมาซึ่งผลกระทบ ดังนี้

1) ผู้พ้นโทษและครอบครัว ถูกรังเกียจและถูกปฏิเสธในการเข้าร่วมกลุ่ม จากคนรอบข้าง ชุมชน สังคม ทำให้ได้รับความอับอาย ทำให้เกิดภาวะหดหู่ สามีภริยาอาจต้องเลิกร้างกันไป เกิดการแยกส่วนในสังคมกับผู้พ้นโทษ ไม่มีใครคบค้าสมาคมด้วย ส่งผลให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ จึงเกิดความเครียด น้อยเนื้อต่ำใจ เป็นแรงกดดันทำให้ผู้พ้นโทษกลับไปเสพ หรือค้าขายยาเสพติดอีก รวมถึงการคบ

หาสมาคมกับคนที่เคยร่วมจำคุกด้วยกัน ซึ่งพวกเขาให้การยอมรับซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ด้วยมาจากสถานที่และมีสถานะเดียวกัน ซึ่งง่ายต่อการชักนำกันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2) เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ ปฏิบัติงานที่เรือนจำ เกิดภาวะความเครียด เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ต้องขัง ซึ่งสังคมได้คาดหวังให้เรือนจำใช้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้พ้นโทษกลับไปเป็นคนดีของสังคมได้ รวมถึง ความเครียดอีกส่วนหนึ่งเกิดมาจากจำนวนผู้ต้องขังที่เพิ่มขึ้นทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง การควบคุมผู้ต้องขังที่มีอิทธิพลทำให้ทำงานด้วยความยากลำบาก การถูกรังเรียนจากผู้ต้องขัง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ดังนั้น การให้ความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติหน้าที่จึงมีความสำคัญ หากผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานทั้งกายและใจพร้อม จะส่งผลให้บรรลุภารกิจที่กรมราชทัณฑ์ตั้งเป้าหมายไว้

3) ผลกระทบต่อสังคม ด้วยสังคมไม่ได้มองว่า ผู้พ้นโทษคือ ผู้ด้อยโอกาส ที่สมควรจะได้รับสิทธิ สวัสดิการ ในการให้โอกาสกลับมาอยู่ร่วมกับสังคมอีก เนื่องจาก ปัจจุบันการสื่อสารที่มีความรวดเร็ว มีการเผยแพร่ข้อมูลของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยในด้าน สังคมจึงมีทัศนคติ หรือภาพจำที่ไม่ดีต่อตัวผู้ต้องขัง ทำให้เกิดความหวาดระแวง มีการแบ่งแยกการดำเนินชีวิตระหว่างผู้พ้นโทษและครอบครัว สังคมเกิดความแตกแยก แบ่งชั้นวรรณะ ขาดความสามัคคี มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อผู้พ้นโทษได้

4) งบประมาณที่ต้องการเพิ่มมากขึ้น ในการนำมาใช้เพื่อวางแผน พัฒนาระบบการบำบัดฟื้นฟู การพัฒนาพฤตินิสัย ไม่ว่าจะเป็นปรับปรุงเรือนจำให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การคัดแยกประเภทผู้ต้องขังเพื่อการพัฒนาพฤตินิสัยที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล รวมถึงการส่งเสริมและติดตามผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ ในทุกกระบวนการจำเป็นต้องใช้งบประมาณทั้งสิ้น มาตรการการยกเว้นภาษีสำหรับสถานประกอบการที่เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษทำงาน การประชาสัมพันธ์ การสร้างภาพลักษณ์ต่อหน่วยงานและผู้พ้นโทษเพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นต่อผู้พ้นโทษ ล้วนแต่จะต้องใช้งบประมาณที่มากขึ้นทั้งสิ้น

5) ภาระต่อกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ เมื่อสังคมไม่ให้โอกาสผู้ที่เคยกระทำความผิด ทำให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ และวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำในคดีเดิมๆ ทำให้คดียาเสพติดไม่ได้ลดลงอย่างที่รัฐบาลคาดหวัง ก่อให้เกิดภาระต่อหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็น ตำรวจ อัยการ ศาล พนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานความมั่นคง

เมื่อกลุ่มผู้ศึกษาได้พิจารณาสาเหตุของสภาพปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นแล้ว สามารถวิเคราะห์ความเพิ่มเติมได้ว่า ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับไปใช้ชีวิตของผู้พ้นโทษในคดียาเสพติด ตั้งอยู่บนสาเหตุสำคัญหลัก ๆ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำที่มีไม่เพียงพอ กระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยที่ยังไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังในแต่ละประเภท ข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับผู้พ้นโทษ การไม่ให้โอกาสของสังคมต่อผู้พ้นโทษ และการไม่สำนึกผิดของผู้พ้นโทษ ซึ่งสาเหตุดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรม โดยรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ดังจะเห็นได้จาก **แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม** ที่ต้องการสร้างความเป็นธรรม ผ่านการพัฒนา กลไกการบังคับตามกฎหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค ลดอุปสรรคในการคืนคนดีสู่สังคมของผู้พ้นโทษ รวมถึง แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2562 – พ.ศ. 2565) ซึ่งมีเป้าหมายภาพรวมเพื่อ การบริหารงานยุติธรรมที่มีธรรมาภิบาล และโปร่งใส และสังคมมีความสงบเรียบร้อย ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โดยให้มีการพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ และผู้พ้นโทษมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งกำหนดอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 4 เนื่องจากต้องการให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้มีแนวทางการพัฒนาระบบการจำแนก การควบคุมตัว และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในแต่ละประเภทให้เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานสากล หรือการพัฒนามาตรการแทนการควบคุมตัวผู้กระทำความผิด

อาญา (Non-Custodial Measures) เพื่อลดความแออัดของเรือนจำ ไม่ให้ผู้ต้องขังเกิดพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่องของอาชญากรรม รวมถึงการสร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและจัดทำระบบติดตามสำหรับผู้พ้นโทษ และเด็กและเยาวชนที่กำลังจะครบระยะเวลาการฝึกอบรม เพื่อให้ได้มีข้อมูลในการติดตาม ช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถอยู่ในสังคมได้ปกติสุข นอกจากนี้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ โดยเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเปราะบางในสังคม แผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ที่ต้องการสร้างความเสมอภาคเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ผ่านการพัฒนากลไกการบังคับตามกฎหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค และยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง การสร้างโอกาส และการบริหารจัดการภาครัฐ ที่มุ่งเน้นการสร้าง ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม การพัฒนาสังคม ชุมชนและคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคงและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ที่ต้องการให้สังคม ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนยอมรับและเปิดโอกาสให้กับผู้พ้นโทษได้อยู่ในสังคมแบบกตัญญู ประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ตามความสามารถ โดยไม่มีการปิดกั้นหรือเลือกปฏิบัติ สอดคล้องกับนโยบาย ของกระทรวงยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบพินิจผ่านการพัฒนาระบบการจำแนกผู้กระทำ ความผิดในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาพินิจให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็น การเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และมีกระบวนการส่ง ต่อผู้ที่ผ่านการฝึกอาชีพภายหลังพ้นโทษ โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติในสังคม

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดในคดี ยาเสพติด นอกจากจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ที่ สอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์และข้อเสนอการปฏิรูปด้านต่าง ๆ แล้ว ยังนำมาซึ่งการลดปัญหาในการ กระทำผิดซ้ำอีกด้วย

ข้อเสนอแนะในการจัดการกับปัญหา (Recommendations)

ภายหลังที่ทางกลุ่มผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของสภาพปัญหาการที่ผู้กระทำผิดในคดียา เสพติดไม่สามารถ นำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและแก้ไข ปัญหาได้ที่สาเหตุที่แท้จริง อันจะนำมาซึ่งการสร้าง ความเชื่อมั่นของประชาชนต่ออันจะนำมาซึ่งการลดปัญหา ในการกระทำผิดซ้ำ ทำให้ผู้ต้องขังล้นคุก การดำเนินการแก้ไขปัญหายังคงมีการดำเนินการ ดังนี้

1. แนวทางแก้ไขปัญหาด้านเรือนจำและกระบวนการพัฒนาพินิจ

ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำที่ไม่เหมาะสมอันนำมาซึ่งข้อจำกัดของเรือนจำและ กระบวนการพัฒนาพินิจผ่านระบบการจำแนกของผู้กระทำผิดที่เข้าสู่เรือนจำและกระบวนการบำบัด พินิจไม่เหมาะสมกับผู้ต้องขังในแต่ละประเภทซึ่งจากการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคม ระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา (นายยศพนธ์ สุธรรม, 2561) ปัญหาการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาพินิจผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยา (นฤมนต์ เผ่าเพ็ญ, 2558) และมาตรการ ทางกฎหมายในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ธีรวิทย์ สุขสมจิตวิชัย, 2557) เห็นสอดคล้องกันว่า การที่ ผู้กระทำผิดได้ถูกหล่อหลอมจากสังคม หรือสภาพแวดล้อมมาเป็นเวลานาน การแก้ไขในเรือนจำเพียง ระยะเวลาสั้นๆ จึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ จึงต้องดำเนินการอย่างเป็น ระบบและต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การรับตัวมาคุมขัง จนถึงการดูแลหลังการปล่อยโดยแต่ละขั้นตอนจะมีความ ต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน ซึ่งควรแบ่งการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

(1) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังชั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งจัดให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ในเรือนจำ ได้แก่ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมจรรยา ตลอดจนกิจกรรมทางศาสนา สวัสดิการและนันทนาการต่างๆ การแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวไม่ได้ลงลึกถึงมูลเหตุจูงใจตลอดจนพฤติกรรมในการก่อกระทำผิด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขฟื้นฟูขั้นมาอีกระดับ

(2) การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ เป็นแนวทางที่มุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะพฤติกรรมอาชญากรซึ่งจะมีหลักสูตรเฉพาะในการให้ความรู้และฝึกทักษะ รวมทั้งการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมผู้ต้องขังแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสม ซึ่งการแก้ไขผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะนี้อาจจัดแบ่งกลุ่มตามประเภทคดีหรือพฤติกรรมการกระทำผิดทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมว่าจะมุ่งแก้ไขผู้ต้องขังกลุ่มใด ควรมีแผนการพัฒนาฟื้นฟูให้เหมาะสมกับประเภทผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านการควบคุม การอบรมแก้ไข การป้องกันการถ่ายทอดนิสัย การป้องกัน การรังแก และเพื่อประโยชน์ต่อการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยอาจพิจารณาแบ่งเป็น ผู้ต้องขังที่กระทำ ผิดซ้ำ ที่เป็นอาชญากรอาชีพ จิตบกพร่อง หรือ ทำผิดซ้ำ ในคดีเล็กน้อย โดยแต่ละประเภทจะมีวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไป อาทิ เช่น แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ ที่มีจิตบกพร่องต้องเน้นการบำบัดทางจิตและใช้มาตรการควบคุมตัวไว้ระยะยาว การจำแนกลักษณะการฝึกอาชีพ การจัดสวัสดิการ และการเตรียมการปลดปล่อย ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในคดีเล็กน้อยจะมีพฤติกรรมสร้างปัญหาในเรือนจำเพราะเป็นที่ถูกส่งเข้าในเรือนจำบ่อยและมีความเชี่ยวชาญในการใช้ชีวิตในเรือนจำ แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำ ในคดีเล็กน้อยจะเน้นการดำเนินการฝึกอาชีพ และปรับพฤติกรรม ค่านิยม และการบำบัดทางจิตเป็นหลัก โดยมีการจำแนกลักษณะการฝึกอาชีพและการเตรียมการปลดปล่อย

โดยแนวทางแก้ไขปัญหาด้านเรือนจำและการพัฒนาระบบพัฒนาพฤตินิสัยดังกล่าวจะช่วยตอบสนองแผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรม ผ่านการพัฒนา กลไกการบังคับตามกฎหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค ลดอุปสรรคในการคืนคนดีสู่สังคมของผู้พ้นโทษ แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2563-2565 ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ และผู้พ้นโทษมีวิถีที่ดีขึ้น ซึ่งกำหนดแนวทางพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาระบบการจำแนก การควบคุมตัว และการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด ความผิดในแต่ละประเภทให้เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และการสร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและจัดทำระบบติดตามสำหรับผู้พ้นโทษ รวมทั้งนโยบายกระทรวงยุติธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบพฤตินิสัยผ่านการพัฒนาระบบการจำแนกผู้กระทำผิดในระดับต่าง ๆ เพื่อกำหนดวิธีการปฏิบัติในการพัฒนาพฤตินิสัยให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นการเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นการฝึกอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และมีกระบวนการส่งต่อผู้ผ่านการฝึกอาชีพภายหลังพ้นโทษ

2 แนวทางแก้ไขปัญหาด้านกฎหมาย

เมื่อบุคคลดังกล่าวพ้นโทษจำคุกแล้วกฎหมายไม่ควรจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพอีก เพราะบุคคลดังกล่าวได้ถูกลงโทษตามกฎหมายแล้ว การกำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุก ประกอบอาชีพอีกจึงมีลักษณะเป็นการลงโทษที่ซ้ำซ้อน ปัจจุบันก็ยังมียกกฎหมายบางฉบับเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพของผู้พ้นโทษจำคุก เพราะเป็นกฎหมายที่กำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุก ประกอบอาชีพ จึงควรมีการศึกษาทบทวนกฎหมายที่มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือประกอบธุรกิจที่มีอยู่ในปัจจุบันมากกว่า 130 ฉบับ ว่าอาชีพหรือธุรกิจประเภทใดที่ยังคงต้องกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามเกี่ยวกับการต้องโทษจำคุกไว้ เช่น อาชีพที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคง อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเด็กหรือเยาวชน อาชีพที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของสาธารณะ เป็นต้น นอกเหนือจาก

อาชีพหรือธุรกิจเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้แล้ว เห็นควรให้มีการยกเลิกการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการประกอบอาชีพหรือธุรกิจที่เกี่ยวกับการต้องโทษจำคุกออกเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีอาชีพหรือธุรกิจเพื่อเลี้ยงชีพและมีชีวิตได้อย่างเป็นปกติและไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ รวมควรส่งเสริมให้มีกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคมได้ อาทิ กฎหมายเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม โดยให้นำแนวทางของร่างพระราชบัญญัติประวัติอาชญากรรม พ.ศ. ที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบ โดยเฉพาะ การไม่เปิดเผยประวัติอาชญากรรมผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษตามคำพิพากษามาแล้ว และผู้พ้นโทษนั้นยังมีสิทธิปฏิเสธถึงการไม่มีประวัติอาชญากรรมนั้นได้อีก นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้มีกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดทางอ้อม อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือดอกเบี้ยเงินกู้ โดยผู้ประกอบการที่รับผู้พ้นโทษเข้าทำงานมีสิทธิได้รับการลดหย่อนหรือลดดอกเบี้ยเงินกู้ได้ รวมไปถึงส่งเสริมกฎหมายลักษณะเดียวกับกฎหมาย Ban the Box ของประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีโอกาสแสดงความรู้ ความสามารถแก่ผู้ประกอบการก่อนที่จะได้รับทราบว่า เป็นบุคคลที่เคยมีประวัติอาชญากรรม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอข้อเสนอ “ผู้พ้นโทษไร้สิทธิประกอบอาชีพ” (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และ กิริยา กุลกลการ, 2562) และผลศึกษากฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมของผู้กระทำความผิด (ปวิศ เลิศธรรมทวี, 2563) และคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ หรือ กพยช. (2562) ที่เห็นควรที่จะได้มีการพัฒนากฎหมายว่าด้วยทะเบียนประวัติอาชญากรรม เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางในการจัดการข้อมูลประวัติอาชญากรรม กำหนดฐานความผิดที่ต้องมีการเปิดเผยประวัติอาชญากรรมตลอดเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากผู้กระทำผิดที่เป็นภัยต่อสังคม สำหรับการไม่เปิดเผยประวัติอาชญากรรมซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้พ้นโทษ เช่น เจ้าของประวัติซึ่งได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายว่าด้วยการล้างมลทิน เมื่อผู้พ้นโทษนั้นได้พ้นระยะเวลาห้าปีนับแต่พ้นโทษตามคำพิพากษา นอกจากนี้ อาจต้องมีการพิจารณาบัญญัติกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษมากขึ้น ซึ่งจะสอดคล้องแผนปฏิรูปประเทศด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม เพื่อสร้างความเป็นธรรม ผ่านการพัฒนากลไกการบังคับตามกฎหมาย ลดความเหลื่อมล้ำ มีความเสมอภาค ลดอุปสรรคในการคืนคนดีสู่สังคมของผู้พ้นโทษ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ โดยเพิ่มโอกาสให้กับกลุ่มเปราะบางในสังคม และแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อลดการกระทำความผิดซ้ำ และผู้พ้นโทษมีวิถีที่ดี รวมถึงนโยบายกระทรวงยุติธรรม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติในสังคมผ่านแผนปฏิรูปราชการกระทรวงยุติธรรม 4 ปี (2563-2566)

3. แนวทางแก้ไขปัญหาด้านสังคม

ในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องพ้นโทษไม่ไปกระทำความผิดซ้ำ สามารถดำรงตนได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับหลักการคืนคนดีสู่สังคมของชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัยกระบวนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ผู้นำชุมชน ครอบครัวผู้ต้องขัง และชุมชนในสังคม ในการร่วมกันปัญหา ปรับเปลี่ยนทัศนคติและความต้องการของผู้ต้องขังและสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีโอกาสได้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณค่า ซึ่งจากผลการศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษพัทยา (นฤมนต์ เผ่าเพ็ง, 2558) และนโยบายกระทรวงยุติธรรม โดยบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้กลับไปใช้ชีวิตได้อย่างปกติในสังคมผ่านแผนปฏิรูปราชการกระทรวงยุติธรรม 4 ปี (2563-2566) ดังนี้

(1) เรือนจำต้องมีการปรับทัศนคติของประชาชนต่อผู้ต้องขังมีการเชิญตัวแทนภาคประชาสังคมในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในเรือนจำก่อนที่จะปล่อยผู้ต้องขัง เพื่อปรับทัศนคติแก่ประชาชนภายนอกได้เข้าใจผู้ต้องขัง ซึ่งจะต้องแสดงให้เห็นว่าผู้ที่กระทำผิดแล้วพ้นโทษออกสามารถใช้ชีวิต

และทำงานร่วมกับผู้คนทั่วไปได้ เปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีที่ยืนในสังคมทัดเทียมกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชุมชนพาครอบครัวไปเยี่ยมในเรือนจำ

(2) ส่งเสริมประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับเรือนจำให้ประชาชนได้เข้าใจ มีการจัดทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ทำหนังสือ ทำสารคดีเจาะลึกการเข้าทำงานของผู้พ้นโทษเพื่อสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ต้องขัง ว่าผู้พ้นโทษไม่ได้น่ากลัวและเป็นอันตรายต่อผู้คนรอบข้างอย่างที่สังคมมีอคติ รวมถึงนำเสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องและน่าเชื่อถือเพื่อให้สังคมได้รับทราบและมีความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมทั้งการเผยแพร่ผ่านช่องทางสื่อมวลชน และ สื่อสังคมออนไลน์ จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์

(3) เชิญผู้นำชุมชน มาประชุมวางแผน พูดคุยที่เรือนจำทำความเข้าใจก่อนปลดปล่อยในเรือนจำเพื่อทำความเข้าใจร่วมกันว่าอะไรทำได้ อะไรทำไม่ได้ เพื่อให้มีการติดต่อสื่อสารกันมากขึ้น และมีการดำเนินการอย่างจริงจัง ในการส่งเสริมมาตรการแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดเพื่อดูแลไม่ให้หลังพ้นโทษไปกระทำความผิดอีก โดยการบูรณาการขอความร่วมมือภาคีรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อสร้างความเชื่อมั่น โดยใช้กลไกวิทยากรกระบวนการ ในการนำความรู้ไปขยายผลต่อกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้การดำเนินงานเกิดความยั่งยืน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

(4) ควรมีการตั้งคณะกรรมการร่วมกันระหว่างเรือนจำ ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการติดตามประสานงานรับเรื่องต่อจากเรือนจำ มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างชุมชนและเรือนจำ แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ในการทำงาน ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อผู้ต้องขัง

(5) มีการพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังด้านต่างๆให้สอดคล้องกับบริบทแต่ละพื้นที่ มีการวัดคุณภาพการพัฒนาทักษะอาชีพ หรือ มีการนำแรงงานผู้ต้องขังที่ผ่านการคัดกรองจากเรือนจำไปทำงานในสถานประกอบการ นอกจากนี้ เรือนจำต้องประสานงานกับหน่วยงานราชการในพื้นที่ ได้มีการปรับพฤติกรรมทักษะก่อนไปทำงานสถานประกอบการเอกชน และ ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามาช่วยเหลือเรื่องงาน การค้นหาแหล่งสมัครงานที่เหมาะสม และดูแล ติดตามประสานงานกับผู้ประกอบการ เพื่อรับเข้าทำงานจะได้มีรายได้และไม่ไปกระทำผิดซ้ำ

(6) มีการรับรองความประพฤติผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวและประชาสัมพันธ์ให้สังคมและชุมชนได้รับทราบควรมีการตรากฎหมายในการลบประวัติที่เคยต้องโทษ แต่ต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติดี และให้เรือนจำเป็นผู้รับรองความประพฤติ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษไปสมัครงานประกอบอาชีพได้

(7) มีการตั้งกองทุนไว้ให้ผู้ต้องขังได้กู้ยืมในการประกอบอาชีพผู้ต้องขังเมื่อออกจากเรือนจำหลายคนไม่สามารถไปทำงานในสถานประกอบการได้ เพื่อจะได้มีเงินทุนกู้ยืมผู้ต้องขังได้กู้ยืม เพื่อไปประกอบอาชีพภายหลังจากที่ได้มีการฝึกอาชีพในเรือนจำ

รูปภาพที่ 7 ความเชื่อมโยงสภาพปัญหา ผลกระทบ แผน นโยบาย ยุทธศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไป สู่ข้อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

สรุป (Conclusion)

สถานการณ์ปัจจุบันมีผู้ต้องขังคดียาเสพติดจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังในคดีความผิดอื่นและ ผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่พ้นโทษและกลับไปกระทำความผิดซ้ำเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาสถานการณ์ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดที่เข้าสู่ระบบเรือนจำยังปรากฏเป็นข่าวสารหรือการชี้แจงจากกรมราชทัณฑ์เสมอ เมื่อจะมีการปล่อยตัวผู้กระทำผิดไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขหรือเหตุใดโดยเฉพาะ ประเด็นเรื่องความปลอดภัยของสังคมจากผู้กระทำผิดที่ได้รับการปล่อยตัวไม่ว่าจะพ้นโทษตามคำพิพากษาหรือได้รับการปล่อยก่อนที่จะได้รับโทษจำคุกเต็มตามคำพิพากษาซึ่งความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกรณีดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของกระบวนการยุติธรรมทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำผิดและเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้กระทำผิดซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีมาตรการเพื่อพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิด เพื่อให้เมื่อพ้นโทษออกจากเรือนจำแล้วสามารถกลับออกไปใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข ซึ่งกระบวนการพัฒนาผู้ต้องขังในเรือนจำจึงมีความสำคัญ เพื่อให้ผู้กระทำผิดปรับเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคม สามารถกลับไปสู่สังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ แต่ในปัจจุบันพบว่าผู้พ้นโทษได้กระทำความผิดซ้ำเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนทั่วไปว่าเป็นเพราะมาตรฐานการดูแลผู้ต้องขังก่อนปล่อยไม่ได้มาตรฐาน เจ้าหน้าที่ที่มีจำนวนไม่ได้สัดส่วนในการดูแลผู้ต้องขังซึ่งมีจำนวนมาก ผู้ต้องขังที่พ้นโทษกลับสู่สังคมมักถูกตีตราและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม มีการเผยแพร่ผ่านสื่อไปในทางลบทำให้ประชาชนทั่วไปมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้พ้นโทษ สถานประกอบการไม่ยอมรับผู้พ้นโทษเข้าทำงานเพราะเกิด

ความหวาดระแวง กลัวจะไม่ได้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งๆที่ผู้พ้นโทษมีความรู้ความสามารถ ส่งผลให้เกิดการว่างงานไม่มีรายได้ไปเลี้ยงดูครอบครัว และเป็นมูลเหตุหนึ่งทำให้ผู้พ้นโทษไปกระทำความผิดซ้ำ

ในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดในคดีอาญาเสพติดที่เข้าสู่ระบบเรือนจำนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีทุกภาคส่วนในสังคมไม่ว่าจะเป็นกลไกภาครัฐจะต้องมีการประสานบูรณาการหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ โดยเรือนจำทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานหน่วยงานภาครัฐต่างๆ มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้ต้องขังภายหลังการพ้นโทษ มีการประสานงานองค์กรภาคธุรกิจเอกชนเพื่อรองรับการหางานเพื่อให้ผู้พ้นโทษได้มีรายได้รองรับภายหลังพ้นจากเรือนจำในการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว ส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ดูแล ประคับประคองจิตใจเพื่อให้ผู้พ้นโทษมีจิตใจที่เข้มแข็งไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีการสร้างการรับรู้กับประชาชนทั่วไปไม่ให้มีทัศนคติเชิงลบกับผู้พ้นโทษ และ สังคมต้องเปิดโอกาสและให้การยอมรับผู้พ้นโทษได้มีที่ยืนในสังคม โดยมีครอบครัวคอยให้กำลังใจและก้าวเดินไปข้างหน้าพร้อมผู้พ้นโทษไม่ให้หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีทุกภาคส่วนในสังคม และกระบวนการยุติธรรมจะต้องมีการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม (Holistic) เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาทางสังคมที่มีผลกระทบเป็นลูกโซ่ ดังนั้นต้องอาศัยการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทุกหน่วย

บรรณานุกรม (References)

ภาษาไทย

- กรมราชทัณฑ์ รายงานการแก้ไขปัญหาค้นคนคุก พ.ศ. 2563
- งานวิจัยมาตรการเชิงรุกในงานราชทัณฑ์ ศึกษาเฉพาะกรณีจุดเริ่มต้นงานราชทัณฑ์ตำบลขยายผลสู่การบูรณาการติดตามช่วยเหลือผู้ต้องขังหลังพ้นโทษ โดยนายธวัชชัย ชัยวัฒน์ รองอธิบดีกรมราชทัณฑ์
- นฤมล เผ่าเพ็ง. 2558. ปัญหาการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำพิเศษ พัทยา. มหาวิทยาลัยบูรพา
- นัทธิต จิตสว่าง. 2546. โปรแกรมแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำความผิด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พัฒนพงศ์การพิมพ์.
- ประเสริฐ เมฆมณี. 2525. หลักทฤษฎีวิทยา. พระนคร: บพิธการพิมพ์ จำกัด
- ปวรวิศร เลิศธรรมเทวี. 2563. การศึกษากฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมของผู้กระทำความผิด. รายงานผลการศึกษาของสำนักงานกิจการยุติธรรม
- พันศักดิ์ นาครอด. บทบาทพระสงฆ์ต่อการป้องกันบำบัดรักษา และฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณีวัดที่เป็นศูนย์สงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมการศาสนา
- ยศพนธ์ สุธรรม, รูปแบบการมีส่วนร่วมเพื่อคืนคนดีสู่สังคมระหว่างศูนย์ยุติธรรมชุมชนและเรือนจำกลางฉะเชิงเทรา, วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราช
- นครินทร์, 2561
- สุชาติ สมณะ และลัดดาวรรณ ณ ระนอง, ปมของผู้ต้องขังที่มีต่อการกีดกันคนดีสู่สังคม, วารสารฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม 2560
- ศูนย์บริหารข้อมูลตลาดแรงงานภาคเหนือ, บุคลิกภาพและทักษะทางอาชีพของผู้ใกล้พ้นโทษและความต้องการจ้างงานของนายจ้าง กรณีศึกษา : เรือนจำกลางลำปาง
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. 2562, รายงานผลการศึกษาประกอบการพิจารณาการพระราชบัญญัติทะเบียนประวัติอาชญากรรม พ.ศ. เสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563.
- เอกสารการสัมมนาวิชาการประจำปี 2547 เรื่อง เหลียวหลังแลหน้า: ยี่สิบปีเศรษฐกิจสังคมไทย กลุ่มที่ 1 การเปลี่ยนแปลงของคนไทยและสภาพแวดล้อม 1.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางสังคม ระบบความยุติธรรมแห่งอนาคตกับสันติสุขในสังคมและชุมชน โดย ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/07/YE2004_1_06.pdf
- เอกสารประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยของ กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนากระบวนการราชทัณฑ์ 2552, หน้า 8

ภาษาอังกฤษ

- Beth Avery, Ban the Box : U.S. Cities, Countries, and States Adopt Fair Hiring Policies, Toolkit 2019. Retrieved March 3, 2020 from <https://www.nelp.org/publication/ban-the-box-fair-chance-hiring-state-and-local-guide/>

ภาคผนวก ก.
รายชื่อสมาชิกกลุ่ม

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง -สังกัด
๑.	นายคมชัย กวินอัครฐิติ	กรรมการผู้จัดการ บริษัท คมพ์พัชร จำกัด
๒.	นายภาณุพันธ์ สงวนพรรค	รองประธานเจ้าหน้าที่บริหารงาน IT & Operations บริษัท เดอะ ไวท์สเปซ จำกัด
๓.	นางจิตลัดดา เสี่ยงใส	นักวิชาการคอมพิวเตอร์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานกองทุน ยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม
๔.	นางนัยนา ภาวินทุ	นักวิชาการยุติธรรมชำนาญการพิเศษ กองพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
๕.	นางสาวเปรมมิศา หนูเรืองงาม	หัวหน้ากลุ่มกฎหมาย สำนักงานกิจการยุติธรรม
๖.	นายสุวิชาญ รักษรตนการ	ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาบุคลากรด้านบริหาร สถาบันพัฒนา บุคลากรด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)
๗.	นายทอง สีหาวงษ์	อนุกรรมการสำนักงานกิจการระหว่างประเทศ สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์
๘.	พันตำรวจโท วิศรุตม์ จันทรสุวรรณ	รองผู้กำกับการ ฝ่ายอำนวยการ ๕ กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการสอบสวนกลาง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
๙.	นายสุภัทร คชเชน	ประธานสภานายความจังหวัดนครศรีธรรมราช สภานายความในพระบรมราชูปถัมภ์
๑๐.	นางสาววิรัชฎา ปังกร	ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา สำนักงานศาลยุติธรรม
๑๑.	นางสาวสุปราณี สถิตชัยเจริญ	นักสืบสวนสอบสวนชำนาญการพิเศษ กองข่าวกองทางการเงิน สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.)
๑๒.	นายพิสร สุขประเสริฐ	ผู้อำนวยการส่วนมาตรฐานพิทักษ์อัตราบุคลากร ๖ กองพิทักษ์อัตราบุคลากร กรมศาลการ
๑๓.	นายพัสกร ทัทมงคล	นิติกรชำนาญการพิเศษ ปฏิบัติหน้าที่ ผู้อำนวยการส่วนบังคับคดี กองกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการกลับคืนสู่สังคม ของผู้กระทำผิดในคดี **ยาเสพติด**

สาเหตุ

1 เรือนจำและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย

- ลักษณะทางกายภาพของเรือนจำไม่เพียงพอ
- กระบวนการจำแนกผู้ต้องจำไม่มีมาตรฐาน
- กระบวนการบำบัดฟื้นฟูไม่เหมาะสมกับผู้ต้องจำแต่ละประเภท
- หลักสูตรการฝึกอบรมไม่ตรงกับตลาดแรงงาน

2 ตัวผู้กระทำผิด

- อาชญากรโดยสันดาน
- ครอบครัว

3 กฎหมาย

- กฎหมายกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้พ้นโทษ
- ไม่มีกฎหมายให้โอกาสผู้พ้นโทษกลับไปใช้ชีวิตปกติ

4 สังคม

- ทัศนคติเชิงลบที่มีต่อผู้พ้นโทษ
- ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน สังคม ในการบำบัดฟื้นฟู
- ขาดการบูรณาการระหว่างรัฐ เอกชน สังคม

**[ประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อการกลับคืนสู่สังคม
ของผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด]**

ข้อเสนอแนะทางการแก้ไขปัญหา

เรือนจำและกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัย	กฎหมาย
• พัฒนาระบบการจำแนกผู้ต้องจำก่อนและหลังออกเป็นประเภทที่ชัดเจนโดยคำนึงถึงตัวผู้กระทำผิด ลักษณะผู้กระทำผิด ความรู้ ความสามารถ • พัฒนาโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ต้องจำ • พัฒนาโปรแกรมการฝึกอาชีพให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิด ตลาดแรงงาน โดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน • มีกระบวนการติดตามและประเมินผล	• ทบทวนกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษสามารถประกอบอาชีพได้มากขึ้น • ส่งเสริมให้มีกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้กลับคืนสู่สังคม เช่น กฎหมายทะเบียนประวัติ อาชญากรรม กฎหมาย Ban the Box
ตัวผู้กระทำผิด	สังคม
• จำแนกอาชญากรโดยสันดานให้ได้รับการบำบัดฟื้นฟูเป็นการเฉพาะ	• กระทรวงยุติธรรมต้องประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับระบบเรือนจำ การบำบัดฟื้นฟู การปล่อยผู้พ้นโทษ การติดตาม • ผู้นำชุมชน สังคม มีส่วนร่วมในการวางแผน ปล่อยผู้พ้นโทษ (หุ้นส่วนชุมชน) • จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้พ้นโทษ เพื่อให้ประกอบอาชีพ/ดำรงชีพได้ • มีกระบวนการรับรองผู้ต้องจำก่อนปล่อย